

100430

พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย

โดย

สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ

ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา

กรมการศาสนา

ที่ รล ๐๐๐๔/๘๑๕๔

สำนักพระราชเลขาธิการ

พระบรมมหาราชวัง

กทม. ๑๐๒๐๐

๑๗ มิถุนายน ๒๕๓๐

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาต

เรียน อธิบดีกรมการศาสนา

อ้างถึง หนังสือที่ ศธ ๐๔๐๔/๔๕๘๘ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๓๐

ตามหนังสือที่อ้างถึง ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวชเพื่อเชิญไปลงพิมพ์เป็นภาพปก หนังสือพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย เรียบเรียงโดย นายสุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา กรมการศาสนา เพื่อถวายพระธรรมทูตสายต่าง ๆ ไว้สำหรับเผยแพร่แก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)

ราชเลขาธิการ

กองข่าว

โทร. ๒๒๑๑๕๑-๕ ต่อ ๓๗

คำนำ

งานพระธรรมทูต ถือว่าเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดำเนินงานมาโดยลำดับตั้งแต่ปี ๒๕๐๓ จนถึงปัจจุบัน ความมุ่งหมายเพื่อนำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าถึงประชาชนเป็นการพัฒนาให้ประชาชนได้รับผลของการปฏิบัติธรรมได้อย่างแท้จริง เป็นบทบาทของคณะสงฆ์ไทยซึ่งถือตามหลักการ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไปสู่ที่จาริก เพื่อเกื้อกูล เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ประชาชนเป็นอันมาก” นับว่าเป็นหลักที่คณะสงฆ์ไทยได้ยึดถือปฏิบัติมาโดยลำดับ จึงถือว่าเป็นภารกิจส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งมีกรมการศาสนาเป็นผู้สนองงานและถวายความอุปถัมภ์มาโดยตลอด

การปฏิบัติงานของพระธรรมทูตประจำปี ๒๕๓๐ นี้ นอกจากพระธรรมทูตจะเที่ยวจาริกไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้การอบรมแนะนำประชาชนแล้ว กองงานพระธรรมทูตยังได้จัดพิมพ์หนังสือที่เห็นว่าเป็นสารประโยชน์ที่เหมาะสมแจกจ่ายแก่ประชาชนโดยทั่วไปด้วย

เนื่องจากพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์แต่อดีตมาล้วน

ทรงมีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ได้ยอมรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และองค์พระประมุขทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งและจริงจัง มีผลให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้รับความทำนุบำรุงเจริญรุ่งเรืองที่สุดในโลก และเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจที่มีประเทศไทยเราเพียงประเทศเดียวในโลกที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ อนึ่ง เนื่องจากปีนี้เป็นปีมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีพระชนมพรรษา ๕ รอบ กองงานพระธรรมทูต จึงเห็นควรจัดพิมพ์หนังสือพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อให้พระธรรมทูตนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้ทราบถึงคุณูปการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ทรงมีต่อพระพุทธศาสนา กองงานพระธรรมทูต ขอขอบคุณนายสุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ์ ผู้เรียบเรียงหนังสือนี้ หวังว่าหนังสือนี้คงจะมีประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจบ้างตามสมควร

กองงานพระธรรมทูต

กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐

พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย

โดย

นายสุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ

ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา

กรมการศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่บรรพบุรุษของเราได้
ยอมรับนับถือเป็นศาสนาประจำชาติไทย สืบเนื่องติดต่อกันมา
ตั้งแต่โบราณกาล เป็นระยะเวลานานเกือบ ๒,๐๐๐ ปี ในสมัย
ขุนหลวงเมมา เมื่อ พ.ศ. ๖๑๒ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน คติธรรม
ทางพระพุทธศาสนาจึงได้เป็นรากฐานของวิถีชีวิตของคนไทย
ในทุกด้านสืบเนื่องเรื่อยมาแต่โบราณกาล ดังนั้น วัฒนธรรม
ทั้งหลายที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสมมาจึงเป็นวัฒนธรรมที่
แฝงไว้ด้วยคุณธรรมและคติธรรมทางพระพุทธศาสนา อุดมการณ์
ของชาวไทยในเรื่อง ชาติ พระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์
อันเป็นเอกลักษณ์ของไทยที่น่าภาคภูมิใจก็เกิดจากการหล่อหลอม
ของความเชื่อและศรัทธาในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธ-
ศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ
ทรงผนวช ทรงอุปถัมภ์ และพิทักษ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา

อย่างเข้มแข็งและจริงจัง ทรงยึดมั่นในหลักทศพิธราชธรรม พร้อมทรงนำผู้บริหารแผ่นดินให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมนี้ ปกครองอาณาประชาราษฎร์ ทรงสามารถนำชาติและประชาชนให้อยู่ด้วยความร่มเย็น มีความผาสุกทั่วทั้งขอบขัณฑสีมา ดังจะเห็นได้ว่า

๑. สมัยกรุงสุโขทัย

สมัยสุโขทัยนี้เรียกได้ว่าเป็น “ยุคทอง” ของชาติไทย สุโขทัยเป็นดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ศิลปวิทยาการเจริญรุ่งเรืองสูงสุด โดยเฉพาะศิลปการสร้างพระพุทธรูปนับว่าเป็นเลิศในโลก บ้านเมืองก็ร่มเย็นเป็นสุข ไพร่บ้านพลเมืองอยู่ร่วมกันอย่างไพร่ฟ้าหน้าใส จิตใจผ่องแผ้ว เพราะพระมหากษัตริย์ทรงมีปัญญาเฉลียวฉลาดปราดเปรื่องเห็นแก่ความสุขส่วนรวมของราษฎรมากกว่าของพระองค์เอง ทรงปกครองบ้านเมืองแบบพ่อปกครองลูก มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ในสมัยนี้เองพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ได้แพร่เข้ามาสู่เมืองนครศรีธรรมราช พระภิกษุไทยเป็นจำนวนมากได้พากันไปศึกษาในลังกาทวีป แล้วบวชแปลงเป็นลังกาวงศ์ กลับเข้ามายังประเทศของตนแล้วก็มาตั้งคณะสงฆ์ขึ้นที่เมืองนครศรีธรรมราช พ่อขุนรามคำแหงจึงได้ทรงอาราธนา

พระสงฆ์เหล่านั้นขึ้นไปตั้งสังฆมณฑลที่กรุงสุโขทัย แล้วบวชแปลงพระสงฆ์ไทยเป็นลังกาวงศ์ อันเป็นต้นเดิมของคณะสงฆ์ไทยมหานิกายทุกวันนี้ นอกจากนั้น พระองค์ยังได้ทรงเจริญทางพระราชไมตรีกับลังกา ซึ่งได้มอบพระพุทธรูปที่งดงามมากองค์หนึ่งให้แก่ประเทศไทย คือ พระพุทธรูปศิหิงค์

พ่อขุนรามคำแหงทรงเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนาลัทธิลังกาวงศ์มาก ทุกวันพระกลางเดือนและสิ้นเดือน พระองค์จะเสด็จไปที่วัดของพระสงฆ์ลัทธินี้เป็นประจำ และทรงตกแต่งนาคในคัมภีร์ชั้นสูงของพระพุทธรูปศาสนา ได้โปรดให้ปลูกต้นตาลขึ้นเป็นดง แล้วให้เอาชะดารหินไปตั้งไว้ที่กลางดงตาล พอถึงวัน ๘ ค่ำ และ ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ พระองค์ก็ทรงนิมนต์พระเถระานุเถระ ให้มานั่งบนชะดารหินนี้เพื่อเทศนาสั่งสอนประชาชน ถ้าไม่ใช่วันพระ พระองค์ก็ทรงรับหน้าที่เป็นผู้อบรมทางศาสนา และตัดสินอรรถคดีให้ประชาชน ชะดารหินนี้ต่อมาเรียกว่า พระแท่นมนังคศิลาอาสน์

ต่อมาถึงสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์องค์ที่ ๕ แห่งราชวงศ์พระร่วง ทรงสนพระทัยในพระพุทธรูปศาสนามาก ได้ทรงอาราธนาพระมหาสวามี สังฆราชชาวลังกาเข้ามาเป็นพระอุปัชฌาย์เสด็จออกทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ณ วัดป่ามะม่วงระยะหนึ่ง นับเป็นพระมหากษัตริย์องค์แรกของชาวไทยที่ทรงผนวชในพระพุทธรูปศาสนาขณะที่ยังขึ้นเสวยราชย์แล้ว การบวช

ชั่วคราวของกุลบุตรไทย ก็น่าจะได้นำมูลมาจากพระมหาธรรมราชาลิไทนี้เอง

พระมหาธรรมราชาลิไททรงศึกษาพระไตรปิฎกแตกฉาน ถึงกับสามารถทรงพระราชนิพนธ์เรื่องเตภูมิกถา หรือที่เรียกกันว่า ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นวรรณคดีพระพุทธศาสนาภาษาไทยเล่มแรก กล่าวข้อความที่ย่อมาจากอิทธิธรรมปิฎก อันเป็นปิฎกหนึ่งของพระไตรปิฎก พรรณาถึงเรื่องกามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ ตลอดจนกุศลกรรม อกุศลกรรมของสัตว์ที่ จะพาไปให้เสวยทุกข์ในภูมินั้น ๆ อย่างละเอียด ทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจในพระธรรมชั้นสูงได้ง่ายขึ้น

นอกจากนั้น พระมหาธรรมราชาลิไทยังได้ทรงวางแผนคณะสงฆ์ตามแบบอย่างของลังกา คือ กำหนดเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “คามวาสี” อยู่ในบ้านในเมือง อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “อรัญวาสี” ไปหาความสงบวิเวกอยู่ในป่า

๒. สมัยลานนาไทย

(เชียงใหม่)

ขณะที่ชาวไทยทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาขับไล่อิทธิพลของขอม และสร้างอาณาจักรสุโขทัยนั้น พี่น้องไทยทางภาคเหนือก็ได้ทำงานพร้อมกัน โดยขับไล่อิทธิพลของมอญให้ออกจาก

ลุ่มแม่น้ำปิงด้วย ราว พ.ศ. ๑๘๒๔ พระเจ้าเม็งรายเชื้อสาย
กษัตริย์ไทยเชียงแสนเก่า ได้รับชนะพญาธิบา กษัตริย์มอญ
ซึ่งครองเมืองลำพูน แล้วเที่ยวสร้างบ้านแปลงเมืองไทยรวมเป็น
กลุ่มก้อน ทรงสร้างนครเชียงใหม่เป็นราชธานี ลัทธิเถรวาท
ลังกาวงศ์ก็แพร่หลายจากสุโขทัยขึ้นสู่ลานนาไทย

ครั้นถึงแผ่นดินพระเจ้ากือนา (ราว พ.ศ. ๑๕๑๐) ได้ส่ง
ทูตไปนิมนต์พระอุทุมพรมหาสวามีคณาจารย์ลังกาวงศ์ที่เมือง
เมาะตะมะในประเทศมอญ เพื่อมาตั้งลัทธิลังกาวงศ์ที่เมือง
เชียงใหม่ พระอุทุมพรมหาเถระ ส่งพระอนุเถระชื่ออานันทะ
ขึ้นมาเมืองเชียงใหม่แทน พร้อมกันนั้น พระเจ้ากือนาก็ส่งทูต
มาขอพระสุมณเถระชาวไทยสุโขทัย ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอุทุมพร
มหาเถระเหมือนกัน ให้ช่วยกันไปตั้งลัทธิลังกาวงศ์ ทางสุโขทัย
ก็ส่งขึ้นไปให้ตามประสงค์ ลัทธิเถรวาทแบบลังกาวงศ์ก็ตั้งมั่น
รุ่งเรืองขึ้นในลานนาไทยตั้งแต่นั้นมา

ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราชทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก
จัดให้มีการทำสังคายนาพระธรรมวินัย (ครั้งที่ ๘) ขึ้น เมื่อ
พ.ศ. ๒๐๒๐ ณ วัดโพธาราม (วัดเจติยเจติยอด) พระเถระเข้า
ประชุมราว ๑๐๐ รูป มีพระธรรมทินนเถระเป็นประธาน ๑
ปีจึงสำเร็จ นับเป็นการทำสังคายนาครั้งแรกในประเทศไทย
จำเดิมแต่นั้นมา อาณาจักรลานนาไทยก็รุ่งเรืองเจริญด้วยการ

ศึกษาพระปริยัติธรรมจนมีนักปราชญ์เถระชาวลานนาไทย
หลายรูปสามารถแต่งคัมภีร์เป็นภาษาบาลีได้

๓. สมัยกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาก็เคยตกอยู่ใต้อิทธิพลของขอมมาก่อน
เช่นเดียวกับกรุงสุโขทัย เพราะฉะนั้นประชาชน จึงนับถือพระ-
พุทธศาสนาลัทธิมหายานเป็นส่วนมาก ต่อมาเมื่อกรุงสุโขทัย
ซึ่งเป็นราชธานีของไทยได้หันไปนับถือพระพุทธศาสนาลัทธิ
ลังกาวงศ์ กรุงศรีอยุธยาซึ่งอยู่ในอำนาจของกรุงสุโขทัยก็พลอย
หันไปนับถือพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ด้วย ครั้นเมื่อกรุง
สุโขทัยหมดอำนาจลง และกรุงศรีอยุธยากลายเป็นราชธานี
ขึ้นมาแทน พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ก็ทรงเลื่อมใสใน
ลัทธิลังกาวงศ์นี้ทั้งสิ้น ดังนั้น พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทลัทธิ
ลังกาวงศ์ จึงได้เจริญรุ่งเรืองอยู่ในกรุงศรีอยุธยาสืบมา

การปกครองของคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยาก็เช่นเดียวกับ
สมัยสุโขทัย และยังคงมีพระภิกษุไทยออกไปศึกษาพระ-
พุทธศาสนาในลังกาเนื่อง ๆ ความสัมพันธ์ในทางศาสนาระหว่าง
ไทยกับลังกาจึงคงมีต่อกันตลอดมา พระสงฆ์ไทยก็มีศิลาจารวัตร
งดงามเป็นที่น่าเลื่อมใส

ในรัชสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ได้เสด็จออกทรงผนวช
เป็นพระภิกษุ ณ วัดจุฬามณีเมืองพิษณุโลก ถึง ๘ เดือน พรรณ-

กรรมทางศาสนาในแผ่นดินนี้ที่ปรากฏชื่อเสียง คือ “มหาชาติ
คำหลวง” ซึ่งพระบรมไตรโลกนาถโปรดให้ประชุมนักปราชญ์
ราชบัณฑิตแต่งขึ้น เป็นเรื่องของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เมื่อยังเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์สร้างทานบารมีอยู่

ถึงรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ประมาณ พ.ศ.
๒๒๕๖ ในลังกาทวีปเกิดการจลาจลจนเสื่อมสิ้นสมณวงศ์
เสียเมืองแก่พวกทมิฬ ต่อมาพระเจ้ากิตติศิรัราชสีห์ทรงกอบกู้
อิสรภาพได้ จึงได้ครองราชสมบัติสืบมา พระองค์ทรงมีพระ-
ประสงค์ที่จะตั้งสงฆมณฑลขึ้นอย่างเดิม จึงได้ส่งราชทูตมา
ยังประเทศไทย ขอพระมหาเถระกับคณะสงฆ์ไปตั้งสมณวงศ์
ในลังกาทวีป พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจึงได้ทรงโปรดให้พระ-
ราชาคณะ ๒ รูป คือ พระอุบาลีกับพระอริยมุนี พร้อมด้วย
พระสงฆ์อีก ๑๒ รูป เดินทางไปลังกาทวีป ให้การอุปสมบท
แก่กุลบุตรชาวสีหฬสืบมา พื้นฟูสมณวงศ์ขึ้นได้ตั้งประสงค์
คณะสงฆ์ลังกาที่บวชกับคณะสงฆ์ไทย จึงมีชื่อเรียกว่า สยาม
วงศ์ หรือ อุบาลีวงศ์ มาจนถึงทุกวันนี้

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยอยู่ถึง ๔๑๗ ปี
มีกษัตริย์ ๓๓ พระองค์ ทุก ๆ พระองค์ล้วนเป็นองค์เอกอัคร
ศาสนูปถัมภกทั้งสิ้น ได้ร่วมกันสร้างวัดวาอารามไว้มากมาย
ตลอดระยะเวลาอันยาวนานของอายุกรุงนี้ ทำให้กรุงศรีอยุธยา
อุดมไปด้วยวัดวาอารามสถูปเจดีย์ พระมหากษัตริย์ขุนนาง

ตลอดจนราษฎรมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นิยมการทำบุญตักบาตรและสร้างวัด โบสถ์ วิหาร ฯลฯ กันเป็นอันมาก ตลอดจนขนบธรรมเนียมที่ถือกันว่าลูกผู้ชายจะต้องบวชเรียนอย่างน้อย ๑ พรรษา เพื่อให้ได้รับการศึกษาอบรมจากพระศาสนาและเป็นการสนองคุณบิดามารดา ก็เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของคนไทย เป็นทั้งโรงเรียนให้การศึกษาอักษรศาสตร์ ตลอดจนวิชาอาชีพต่าง ๆ แก่กุลบุตร วัดเป็นสโมสร ซึ่งประชาชนจะมีโอกาสพบปะสังสรรค์กันในวันทำบุญ หรือวันเทศกาลนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ วัดเป็นโรงพยาบาล วัดเป็นที่ระงับคดีพิพาทของชาวบ้าน ฯลฯ ชีวิตของชาวไทยสมัยกรุงศรีอยุธยามีวัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทั้งทางกายและทางใจ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองไม่แพ้สมัยสุโขทัย

๔. สมัยกรุงธนบุรี

สมัยนี้มีระยะเวลาเพียง ๑๕ ปีเท่านั้น คือ ตั้งแต่พ.ศ. ๒๓๑๐ - ๒๓๒๕ พระเจ้ากรุงธนบุรีหรือที่เรียกกันว่า พระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกู้เอกราชของชาติไทยให้กลับคืนดังเดิม ตั้งราชธานีใหม่ที่กรุงธนบุรี นอกจากจะทรงเป็นนักรบที่กล้ากล้า ยังทรงเป็นนักศาสนาที่เคร่งครัดด้วย และทรงฟื้นฟูวัดวาอาราม รวบรวมพระสงฆ์ที่กระจัดกระจายคราวกรุงศรีอยุธยา

แตก ให้กลับคืนที่เดิมพร้อมด้วยพระราษฏรปัทมภ์เป็นอเนกประการ
 กำจัดพวกสงฆ์ลัทธิ ส่งเสริมบำรุงสงฆ์ผู้ปฏิบัติชอบ และโปรด
 ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกและอื่น ๆ อันเนื่องด้วยศาสนา
 ซึ่งแตกฉานชำรุดเมื่อคราวเสียกรุง คัมภีร์ใดขาดหายไป
 ก็ให้ไปขอฉบับจากต่างประเทศ

ในสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรีนี้ สมเด็จพระเจ้าพระยา
 มหากษัตริย์ศึก ซึ่งเป็นแม่ทัพคุมทหารไปตีเมืองเวียงจันทน์กับ
 หลวงพระบาง เมื่อตีเมืองได้แล้วจึงอัญเชิญพระมเหสีรัตน-
 ปฎิมากรพระแก้วมรกตกับพระบาง มาประดิษฐานไว้ที่วัด
 อรุณราชวราราม ต่อมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาท-
 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้อัญเชิญพระแก้วมรกตมา
 ไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ส่วนพระบางนั้นโปรดให้อัญเชิญ
 กลับไปไว้ที่หลวงพระบางตามเดิม

๕. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

รัชกาลที่ ๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๓๒๕ แล้ว ก็ทรงโปรด
 ให้ย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรีมาสร้างกรุงเทพมหานครขึ้นที่
 ผังตรงข้าม คือ ฟากตะวันออก ในรัชกาลนี้ เมื่อได้สร้างพระ-
 บรมมหาราชวังขึ้นแล้ว ยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดพระศรี-
 รัตนศาสดารามขึ้นเป็นที่ประดิษฐานพระมเหสีรัตนปฎิมากร

พระแก้วมรกตอีกด้วย ได้ทรงสร้างวัดวาอารามขึ้นตามแบบ
กรุงศรีอยุธยา และเลียนแบบแม้แต่ชื่อวัดบางวัด

พระองค์ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามอีกมาก
มายหลายแห่ง เช่น วัดสระเกศ วัดอรุณราชวราราม วัดพระ-
เชตุพน เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังได้โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปโบราณ
ที่ถูกทอดทิ้งให้ชำรุดทรุดโทรมอยู่ตามวัดข้างในจังหวัดสุโขทัย
พระนครศรีอยุธยา และตามหัวเมืองต่าง ๆ อีกมาก เอามา
บูรณะปฏิสังขรณ์แล้วนำไปประดิษฐานไว้ตามวัดต่าง ๆ ที่
พระองค์ได้ทรงปฏิสังขรณ์ขึ้นนับเป็นพันองค์

ในรัชกาลนี้ได้ทำสังคายนาพระไตรปิฎกนับเป็นครั้งที่
๕ แล้วก็รับสั่งให้คัดลอกไปไว้ตามพระอารามต่าง ๆ เพื่อพระ
ภิกษุสงฆ์จะได้ศึกษาเล่าเรียนต่อไป

ในฝ่ายสังฆมณฑลนั้น พระองค์ทรงคัดเลือกแต่งตั้ง
พระภิกษุผู้มีศีลาจารวัตรอันดีงามให้เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่
ผู้น้อยตามคุณสมบัติ และทรงอุดหนุนให้ภิกษุสามเณรศึกษา
เล่าเรียนพระธรรมวินัย โดยพระราโชบาย เป็นต้นว่ามีการ
ปูนบำเหน็จให้พระราชาคณะถวายวิสัชนาเนื่อง ๆ โดยมีพระราช-
ประสงค์จะให้พระสงฆ์ต้องค้นคว้าสอบทานพระไตรปิฎกอยู่เสมอ
นั่นเอง

รัชกาลที่ ๒ มีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยพระองค์ทรงเปลี่ยนกำหนดชั้นเปรียญ เป็น ๕ ประโยค ผู้ที่สอบได้ตั้งแต่ ๓ ประโยคขึ้นไป เรียกว่า เปรียญ ๓ ประโยค ขึ้นไปจนถึงเปรียญ ๕ ประโยค และหลักสูตรใหม่กำหนดให้ยากขึ้นตามลำดับ

ในรัชกาลนี้ พระสังฆราชเมืองลังกาในนามของลังกา ได้ให้พระสงฆ์เชิญพระบรมสารีริกธาตุกับต้นโพธิ์จากลังกา เข้ามาถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปลูกไว้ที่ วัดมหาธาตุ ซึ่งในสมัยนั้นลังกาได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ แล้ว พระองค์ทรงปริวิตกว่า พระพุทธศาสนาในลังกาทวีจะเสื่อมโทรมลง จึงได้ส่งคณะสงฆ์ให้ไปสืบศาสนาถึงลังกา ทำให้ไทยกับลังกามีสายสัมพันธ์ทางศาสนากันสืบมา

ในปี พ.ศ. ๒๓๖๐ ได้โปรดให้พระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้า มงกุฎทรงผนวชเป็นสามเณร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และให้ไปประทับอยู่วัดมหาธาตุ ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๓๖๗ จึงทรงโปรดให้ประกอบพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไป ในรัชกาลนี้ ได้พระพุทธบุษยรัตน์ คือ พระแก้วขาว มาจากเมืองจำปาศักดิ์ ด้วย ทรงสร้างวัดอรุณราชวรารามต่อจากพระชนกนาถจนเสร็จ

รัชกาลที่ ๓ ทรงโปรดฯ ให้สร้าง บูรณะ ปฏิสังขรณ์ วัดวาอารามต่าง ๆ อย่างมโหฬารที่สุด ไม่น้อยกว่า ๕๐ วัด นับว่าไม่มียุคใดจะเสมอเหมือน โดยเฉพาะวัดพระเชตุพนวิมล-

มังคลารามซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของเมืองไทย หนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เกิดขึ้นในรัชกาลนี้มากที่สุด

นอกจากนั้นยังทรงสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นพิเศษ เช่น โปรดให้จ้างอาจารย์สำหรับบอกปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร ตามพระอารามหลวงทั่วไป เปิดสอนพระปริยัติธรรมในพระบรมมหาราชวัง แล้วพระราชทานเลี้ยงเพลด้วย นอกจากนั้นยังมีรางวัลสำหรับผู้เรียนดีเหล่านี้ เป็นต้น

เจ้าฟ้ามงกุฎ พระบรมราชอนุชาซึ่งยังทรงผนวชอยู่นั้น ได้ทรงตั้งคณะธรรมยุติกนิกายขึ้นทรงรับภาระในการส่งพระสงฆ์ไทยไปลังกาหลายครั้ง และรับรองพระสงฆ์ลังกาที่เข้ามาสู่ประเทศไทยตลอดรัชกาลที่ ๓

รัชกาลที่ ๔ เมื่อพระเชษฐาธิราชสวรรคตแล้ว อำมาตย์ราชบริพารก็มาทูลให้เจ้าฟ้ามงกุฎทรงลาผนวช ออกไปครองราชสมบัติต่อไป ทรงเลื่อมใสธรรมยุติกนิกาย ได้ทรงสร้างวัดราชประดิษฐ์สถิติมหาสิมาราม วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดโสมนัส วัดปทุมวนาราม เป็นต้น เนื่องในการปฏิสังขรณ์ วัดสระเกศ ได้ทรงสร้างพระเจดีย์ภูเขาทอง (บรมบรรพต) ต่อจากรัชกาลที่ ๓ จนเสร็จ นอกจากนั้นยังได้โปรดให้สร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์วัดตามหัวเมืองเป็นการใหญ่ อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาในกาลก่อนเลย

ส่วนองค์พระปฐมเจดีย์จังหวัดนครปฐมนั้น ได้โปรดให้ดำเนินการปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่ตั้งแต่ต้นรัชกาล โดยทรงออกแบบทำเป็นพระมหาสถูปใหม่ก่อหุ้มองค์เดิมไว้ภายใน แล้วสร้างวิหารทั้ง ๔ ทิศ และพระระเบียงล้อมรอบสร้างพระอุโบสถ และหอรบขึ้นใหม่ ตลอดจนถึงอื่น ๆ อีกมากมาย พร้อมกันนั้น ก็โปรดให้ชุดคลองเจดีย์บูชาขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่มหาชน ที่จะเดินทางไปนมัสการปูชนียสถาน

นอกจากนั้นยังได้ทรงสร้างพระนครคีรี บนยอดเขามหาสวรรค์ (เขาวัง) จังหวัดเพชรบุรี อันประกอบไปด้วยพระสถูปเจดีย์และพระราชวังอันใหญ่โตสง่างาม

ในรัชกาลนี้ได้ทรงติดต่อด้านการพระพุทธศาสนากับอินเดีย จนกระทั่งได้พระพุทธรูปอินเดียและพันธุ์พระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยาไปอีก ทรงให้ความอุปถัมภ์แก่พระสงฆ์ญวน ลัทธิมหายาน ทรงให้ญวนทำพิธีงเด็กเป็นครั้งแรกด้วย

รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระชนกนาถทรงทะนุบำรุงสงฆ์ทั้งมหานิกายและธรรมยุติกนิกายทัดเทียมกัน ทรงตั้งพระสงฆ์ญวนและจีนให้มีศักดิ์ ทรงสร้างวัด เช่น วัดราชบพิธ วัดเทพศิรินทน์ และวัดเบญจมบพิตร เป็นต้น นอกจากนี้ ตามหัวเมืองก็ได้ทรงสร้างขึ้นอีกหลายแห่ง ส่วนการบูรณะปฏิสังขรณ์ ก็มีเป็นจำนวนมากทั้งในกรุงและตามหัวเมือง

ได้ทรงอาราธนาสมเด็จพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์
มหาสังฆปริณายกในสมัยนั้นพร้อมด้วยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เป็นประธาน ปรีวรรัตนอักษรขอม
ภาษามครเป็นอักษรไทย แล้วตีพิมพ์ลงเป็นอักษรไทยเป็น
ครั้งแรก จำนวน ๑,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๓๕ เล่ม เป็นเหตุให้พระไตร-
ปิฎกได้แพร่หลายไปยังนานาประเทศ และเป็นหลักในการศึกษา
เล่าเรียนมาจนตราប់เท่าทุกวันนี้

พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้โปรดให้ตราพระราชบัญญัติปกครอง
คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ขึ้นเป็นฉบับแรกของเมืองไทย มีสมเด็จพระ
พระสังฆราชเป็นประมุข มีมหาเถรสมาคมอันประกอบด้วย
สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ และพระราชาคณะ
ซึ่งเป็นเจ้าคณะรองทั้ง ๔ คือ คณะเหนือ คณะใต้ คณะกลาง
และคณะธรรมยุติกา สำหรับทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาในการ
พระศาสนา และปกครองดูแลสังฆมณฑล

ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ ก็อนุโลมตามการปกครอง
พระราชอาณาจักร คือ มีตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล เจ้าคณะเมือง
เจ้าคณะแขวง และอธิการหมวด สำหรับบังคับบัญชาสังฆมณฑล
ในมณฑลในเมือง ในอำเภอ และในตำบล ขึ้นต่อกันตามลำดับ
รวมทั้งกำหนดหน้าที่ของอธิการวัด และกิจการที่จะรักษา
ประโยชน์ของศาสนา ของสงฆบริษัท และของวัดไว้

การทะนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ได้ทรง
สร้างสถานศึกษาสำคัญขึ้น ๒ แห่ง คือ

๑. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถานศึกษาของ
พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย

๒. มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถานศึกษาของพระสงฆ์
ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

พ.ศ. ๒๔๔๑ มีผู้ขุดพบที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
ที่กรุงกบิลพัสดุ์ มีอักษรจารึกว่าเป็นพระบรมธาตุของพระ-
พุทธเจ้า ซึ่งเป็นส่วนของศากยราชทั้งหลาย เวลานั้นมาคิส
เคอร์สัน อุปราชครองประเทศอินเดียเห็นว่า พระมหากษัตริย์
ไทยเท่านั้นที่เป็นพุทธศาสนูปถัมภก จึงได้ส่งพระบรมสารีริก-
ธาตุนั้นมาถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ครั้งนั้นพวกที่นับถือพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ คือ
ญี่ปุ่น พม่า และลังกา ได้ส่งทูตมาทูลขอพระบรมธาตุ ซึ่งพระองค์
ก็ทรงแบ่งพระราชทานให้ตามความประสงค์ ส่วนที่เหลือได้ทรง
โปรดให้สร้างพระเจดีย์ทองสัมฤทธิ์บรรจุไว้ในอุหาพระสถูป
บนยอดบรมบรรพต (ภูเขาทอง) วัดสระเกศ เป็นที่สักการะ
บูชามาจนทุกวันนี้

รัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชดำริว่า วัดมีอยู่มากแล้ว จึงมิได้โปรดให้สร้าง

เพิ่มเติมขึ้นอีก แต่ได้ทรงมุ่งไปในด้านการบูรณะปฏิสังขรณ์ เป็นสำคัญทั้งในพระนครและต่างจังหวัด

พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับธรรมะขึ้นไว้ เป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่เทศนาเสือป่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อะไร ประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม เป็นต้น

การศึกษาพระปริยัติธรรมในรัชกาลนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสสมเด็จพระสังฆราชเจ้าในเวลานั้น ได้เป็นกำลังสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขให้เจริญก้าวหน้าออกไปเป็นอันมาก เช่น ได้เปลี่ยนแปลงการสอบไล่พระปริยัติธรรมจากวิธีแปลด้วยปากมาเป็นวิธีเขียนจัดตั้งหลักสูตรนักธรรมและบาลีขึ้นเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติมาจนทุกวันนี้ นอกจากนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ายังได้ทรงนิพนธ์หนังสือหลักสูตรนักธรรม ตำราแบบเรียนสำหรับพระภิกษุสามเณรได้รับการจัดพิมพ์ขึ้นอย่างแพร่หลายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนเลย

รัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงชินวราลงกรณเป็นองค์ประธานประชุมชำระพระไตรปิฎก โดยที่พระบาทสมเด็จพระชนกนาถทรงให้ชำระอักษรไว้ครั้งหนึ่งแล้ว แต่มีเพียง ๓๕ เล่มเท่านั้น มีบางคัมภีร์ที่ยังไม่ได้พิมพ์ บางคัมภีร์ยังพิมพ์ไม่ครบบริบูรณ์ แล้วพระองค์ได้พระราชทานทรัพย์ออกสร้าง

พระไตรปิฎกพร้อมด้วยประชาชน จำนวน ๑๕๐๐ จบ จบละ ๔๕ เล่ม เป็นพระไตรปิฎกฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย แล้วทรงแจกจ่ายไปยังวัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักร และตามมหาวิทยาลัย และหอสมุดนานาชาติทั่วโลกด้วย

นอกจากนั้น ยังโปรดให้มีการประกวดแต่งหนังสือสอน พุทธศาสนาสำหรับเด็ก เพื่อเป็นการอบรมสั่งสอนเด็กไทย ให้มีความรอบรู้ เข้าใจ และเชื่อมั่นในคำสอนของพุทธศาสนา ตั้งแต่ยังเยาว์วัย ส่วนการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดก็คงดำเนินไปตามปกติ

รัชกาลที่ ๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้มีการสร้างวัดพระศรีมหาธาตุที่อำเภอบางเขนกรุงเทพมหานคร โดยมีวัดอุปพระสังค์จะให้พระสงฆ์ทั้งสองนิกายได้รวมเป็น นิกายเดียวกัน แต่ไม่สำเร็จ (สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม)

รัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงผนวชเป็นเวลา ๑๕ วัน เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระศาสนโศภน วัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ สมเด็จพระวันรัต วัดเบญจมบพิตร เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เมื่อทรงผนวชแล้วได้เสด็จไปประทับอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

ได้มีการเปิดการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยขึ้นทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งนี้ คือ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย (ธรรมยุติกนิกาย) และ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหานิกาย)

สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อให้เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนสำหรับภิกษุสามเณรฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ได้รับการยกฐานะเป็นชั้นมหาวิทยาลัย และได้เปิดเรียนเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา

ผู้ที่ศึกษาจบหลักสูตรของมหาวิทยาลัยนี้จะได้รับปริญญา ศาสตรบัณฑิต

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งอยู่ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อให้เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนสำหรับภิกษุสามเณร ฝ่ายมหานิกาย ได้รับการยกฐานะเป็นชั้นมหาวิทยาลัย และได้เปิดเรียน เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

ผู้ที่ศึกษาจบหลักสูตรของมหาวิทยาลัยนี้จะได้รับปริญญา พุทธศาสตรบัณฑิต

ในด้านการปกครอง ถึง พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เสียใหม่ให้เหมาะสม

ยี่งขึ้นเรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕” โดยให้สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ ในฐานะประธานกรรมการมหาเถรสมาคม อันประกอบด้วยสมเด็จพระราชาคณะโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะ ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๔ รูป และไม่เกิน ๘ รูป เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

ในด้านการปกครองพระสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้แบ่งการปกครองออกเป็น ภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เป็นผู้รับผิดชอบ

ในรัชกาลนี้ ได้ทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรม พร้อมด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นภาระธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระพุทธศาสนา นับเป็นการสังคายนาครั้งที่ ๑๐

๖. สรุป

ตามที่ได้ัญเชิญพระราชกรณียกิจของบูรพมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มาแสดงบางส่วนดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้มองเห็นได้ว่า พระ-

พุทธศาสนาได้มีส่วนสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมาแต่โบราณกาลและยังทำให้มองเห็นได้ยิ่งกว่าพระพุทธรศานายังมีส่วนเป็นสายโยงใยให้ประชาชนชาวไทยมีความจงรักภักดีอย่างเหนียวแน่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ตลอดมา กล่าวคือ ประชาชนชาวไทยแต่อดีตเกือบทั้งประเทศมีความศรัทธาเลื่อมใสยอมรับนับถือพระพุทธรศาสนาตลอดจนรับพิธีกรรมทางพระพุทธรศาสนามาประพฤติปฏิบัติ และได้ร่วมสนองเบื้องยุคลบาทในรัฐพิธี ราชพิธี และศาสนพิธีต่าง ๆ ทำให้เพิ่มความจงรักภักดีต่อองค์พระประมุขซึ่งเป็นพุทธมามกะ มีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ มีความเคารพในพระศาสดาองค์เดียวกัน

การที่บรรพบุรุษของเรา ได้กำหนดให้สถาบันชาติ สถาบันพระพุทธรศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักที่สำคัญนั้น ทำให้เรามองเห็นถึงพระปรีชาสามารถปราดเปรื่องของบรรพบุรุษของเราเป็นอย่างยิ่งว่า สถาบันดังกล่าวทั้ง ๓ สถาบันนี้ จะขาดสถาบันใดสถาบันหนึ่งมิได้ต่างอาศัยเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน คือ

๑. สถาบันชาติ เครื่องหมายของความเป็นชาตินิยมมีส่วนประกอบหลายอย่าง แต่ส่วนประกอบสำคัญที่บ่งชี้ถึงความเป็นชาติ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ และตามที่กล่าวมาแล้วว่าโดยที่

ประเทศไทยของเราได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามาเกือบ ๒,๐๐๐ ปี ทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อถือทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น ฉะนั้น หากพระพุทธศาสนาได้รับความกระทบกระเทือน ย่อมมีผลให้สถาบันชาติสั่นคลอนไปด้วย

๒. สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะโดยกฎมณเฑียรบาล และโดยรัฐธรรมนูญ การที่ชนในชาติยังมีความเลื่อมใส ศรัทธายอมรับนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ตราบไค ย่อมแสดงให้เห็นถึงการมีลัทธิความเชื่อถือ ที่สอดคล้องโดยมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะสูงสุดร่วมกัน อันเป็นพื้นฐานความมั่นคงที่สำคัญ

๓. สถาบันพระพุทธศาสนา โดยที่เนื้อแท้ของสถาบันพระพุทธศาสนานั้น มีอาจตั้งอยู่ได้โดยปราศจากความอุปถัมภ์จากองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและจากรัฐเพราะพระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของสถาบันนี้ เป็นผู้ทรงศีล เป็นผู้ขัดเกลากิเลส เป็นผู้เผยแผ่ประกาศพระศาสนาในฐานะศาสนทายาท มิได้ประกอบอาชีพการงานเยี่ยงคฤหัสถ์ การดำรงสมณเพศต้องอาศัยชาวบ้านและฝ่ายบ้านเมือง หากขาดการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากรัฐและจากองค์พระประมุขเมื่อใด ก็ย่อมจะดำรงตั้งอยู่ไม่ได้เช่นกัน

ความสัมพันธ์อาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสถาบันหลัก ทั้ง ๓ สถาบันดังกล่าวมา บรรพบุรุษของไทยได้มีความตระหนัก เป็นอย่างดี โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธรศาสนาซึ่งเป็นสถาบัน สำคัญในการรวมจิตรวมใจของชนในชาติให้มีความสมัครสมาน สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งน้ำใจเดียวกันด้วยแล้ว ย่อมได้รับการทำนุ บำรุงเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากบรรพชนของเราสืบต่อกันมา มีผลให้ชาติไทยของเราเกิดความมั่นคงไม่แตกแยก สามารถ รักษารักษาอธิปไตยของชาติจนถึงปัจจุบันแม้จะมีการสูญเสีย เอกราชแก่ศัตรูภายนอกบ้างบางครั้งคราว ก็สามารถรวบรวม จิตใจชาวไทยให้ร่วมกันต่อสู้กอบกู้เอกราชคืนมาได้ในเวลา อันรวดเร็ว

พระปรีชาสามารถของบรรพบุรุษของเรายังได้มองเห็น การณ์ไกล ที่จะให้ลูกไทยหลานไทยรุ่นต่อมา ได้ตระหนักถึง ความสำคัญของสถาบันพระพุทธรศาสนา โดยได้มีพระราช- ปรนิธาน พระราชดำรัส พระราชนิพนธ์ ให้เป็นหลักฐานย้ำ เตือนไว้ในที่ต่าง ๆ หลายแห่ง จะเห็นได้จากพระราชปรนิธาน ของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรม กษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ในหนังสือนิราศทำดินแดง พระราช- นิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในหนังสือ เทศนาเสือป่า เป็นต้น เป็นการเตือนชนรุ่นหลังให้ตระหนักถึง ความสำคัญของสถาบันพระพุทธรศาสนาเพื่อช่วยกันบำรุงรักษา

ให้ยั่งยืนต่อบ้านคูเมืองตลอดไป ซึ่งเป็นกุศโลบายอันชาญฉลาด ในการรักษาชาติให้อยู่รอดปลอดภัยโดยทางอ้อม อุปมาเหมือน บุคคลที่ฉลาด ประสงค์จะรักษาน้ำในแก้วให้คงอยู่ ก็ใช้วิธีการบอกกล่าวให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันรักษาแก้วไม่ให้แตกหรือร้าว ฉันทกัฉันทันั้น เพราะสถาบันพระพุทธศาสนา เป็นสถาบัน รากฐาน ที่เอื้ออำนวยต่อความมั่นคงและหล่อหลอมสถาบันหลัก ดังกล่าว ด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมจารีตและ ความจงรักภักดี เหมือนแก้วหล่อหลอมรองรับน้ำในแก้วฉันทันั้น

แม้แต่ในการกอบกู้เอกราชชาติไทย ในคราวเสียกรุง ศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงแสดงน้ำพระทัยของพระองค์ให้ปรากฏ ว่าการที่พระองค์ ทรงทนทุกข์ยากกู้ชาติขึ้นมานั้น เพื่อถวายแผ่นดินนี้ให้เป็นพุทธ บูชาและทรงฝากฝังชาวไทยรุ่นต่อมาว่า **ชาติไทยนั้นจะต้องอยู่ คู่กับพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาจะต้องอยู่คู่กับองค์ พระมหากษัตริย์ไทยตลอดไป** ดังนั้นพระทัยที่จารึกไว้ในศาล พระเจ้าตากสินมหาราช วัดอรุณราชวราราม ว่า

อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายแผ่นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธรโคตม

ให้ยืนยง	คงถ้วน	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายบังคม	รอยบาท	พระศาสนา

คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์ชัฎรา
พระศาสนา	ฝากไว้	ให้คู่กัน

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์การศาสนา

๓๑๔/๓๑๖ ถนนบำรุงเมือง ป้อมปราบ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

โทร. ๒๒๓๓๓๕๑, ๒๒๓๕๕๔๘

นายประทุม ผิวนวน ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา